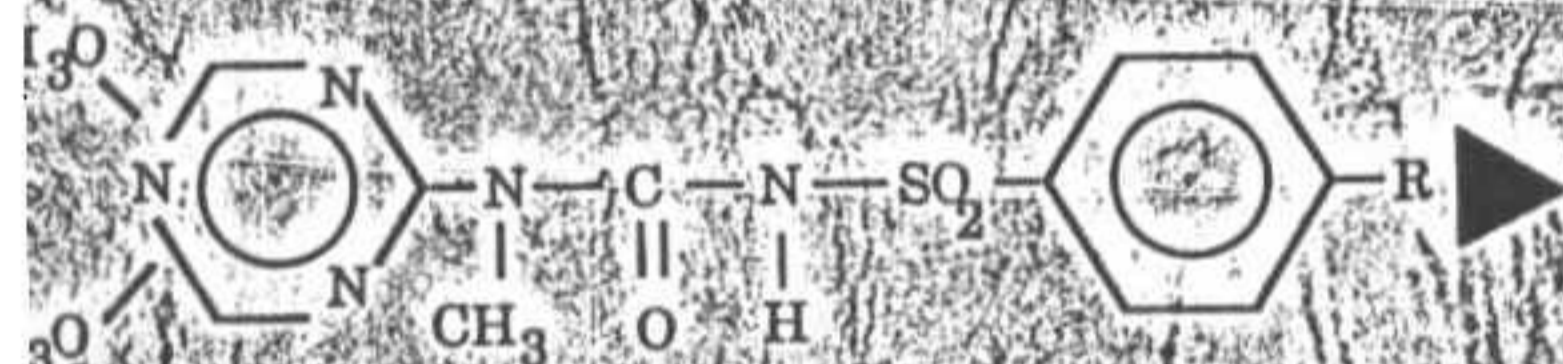

הועידה הארצית ה-10 לעשבים רעים והדברתם

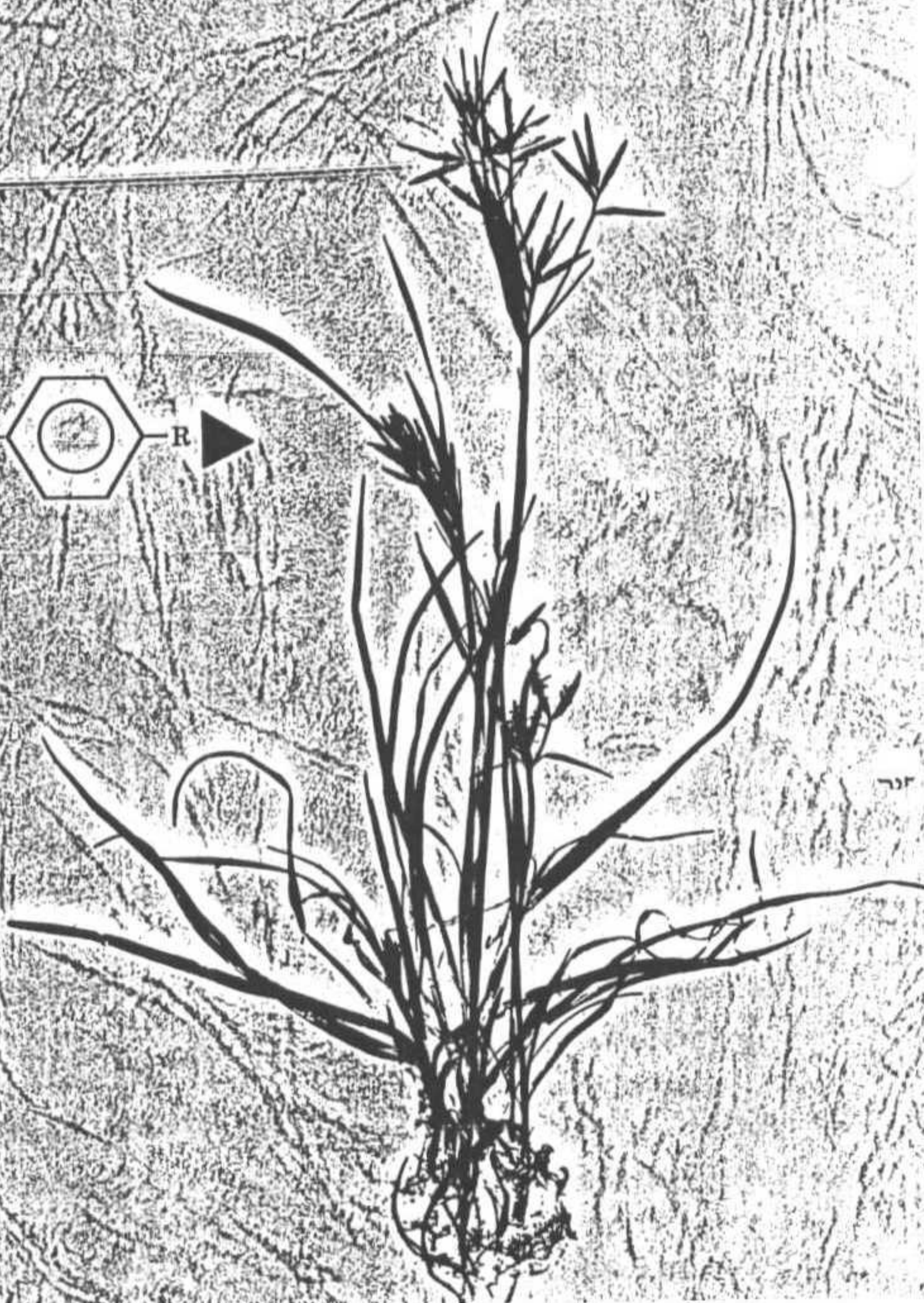
תקצירי ההרצאות

מרכז וולקני, בית דגן

א-י בי באדר תש"ן

26-27 בפברואר 1990

הצמחיה של סביבת האדם בישראל

א. זנין

המחלקה לבוטניקה, האוניברסיטה העברית בירושלים

השפעת האדם ומקנהו על הצמחייה של סביבתו נחקרת בארצות רבות בעולם תוך שאיפה להבין את מעורבותו באקוסיסטמות הטבעיות והמלאכותיות שאנו יוצרים. על מנת לערוך מחקר דומה בארץ חולקו צמחי הארץ על פי הערכה אישית של בתי-גידולם לחמש הקבוצות הבאות:

1. צמחים הגדלים בבתי-גידול טבעיים בלבד (למשל רקפת מצויה וטבורית נטויה).

2. צמחים הגדלים בעיקר בבתי-גידול טבעיים אך במידה מועטה גם בבתי גידול המושפעים על ידי האדם (למשל יפרוק תלת-כנפי, חמדת המדבר, קחוון מצוי, זמזומית מצויה).

3. צמחים הגדלים במידה דומה בבתי-גידול טבעיים ובבתי-גידול מושפעי-אדם (למשל סלק מצוי, חרצית עטורה, שומר פשוט).

4. צמחים הגדלים בעיקר בבתי-גידול מושפעי-אדם אך במידה מועטה גם בבתי-גידול טבעיים (למשל אכילאה ערבית, לשישית הצבעים, אלניה נאה, לכיז קוצני, לכיז הנחלים).

5. צמחים הגדלים רק בבתי-גידול מושפעי-אדם (למשל קיצת למיניה, מרבית מיני הירבוז, מרבית מיני החלבולב הגדלים בגינות מושקות, רגילת הגינה).

אנליזה של צמחיית הארץ וירדן המונה 2780 מינים מראה את היחסים הבאים:

1. 75% 2. 13% 3. 4% 4. 3% 5. 5%

אנליזה של רשימות צמחי 31 הגלילות של ישראל וירדן מראה דמיון מפתיע ביניהן באחוזי התדירות:

1. 76.4 ± 1.2 2. 12.5 ± 0.5 3. 2.9 ± 0.4 4. 2.3 ± 0.6 5. 6.1 ± 0.7

לצורך דיון והכללה נצרף את הקבוצות 3 + 4 + 5 ונכנה את המינים הללו בשם "סינאנתרופיים". הצמחייה באזורים פחות או יותר "טבעיים" בהם עסקנו במיפוי חברות הצמחים של בתה וערבה הראתה ספקטרום דומה פחות או יותר: במדבר שומרון - 8% סינאנתרופיים, במדבר יהודה - 6% ובשפלת יהודה - 10%. הצמחייה על כ-60 קנים של נמלת-הקציר, המהווים בית-גידול ראשוני להרבה צמחים סינאנתרופיים, הכילה במוצע 35% מינים כאלה. רשימת צמחים משולי כבישים ומגרשי חניה בסביבת התחנה המרכזית בתל-אביב מנתה 62%, הצמחיה בצידי דרכים המטופלות בקוטלי-עשבים בבקעת בית-שאן, בבקעת כנרות ובגולן מנתה 64% סינאנתרופיים ובין ירושלים לת"א - 70%. פינה זנוחה בצריפין מנתה 70%, פרדס נטוש ליד תל-השומר מנה 75%, ובמקום ריכוז אשפה ליד ירושלים היו 88% סינאנתרופיים.

מהמצאים שהוצגו כאן מתברר כי מרביתה של צמחיית הארץ אינה גדלה בבתי-גידול שנוצרו ע"י האדם. לחץ הרעייה היווה חלק טבעי ובלתי נפרד מהאבולוציה של צמחיית הארץ. על כן רעייה מוגזמת כפי שהיא מתקיימת במדבר יהודה ובמדבר שומרון לא מאפשרת חדירת צמחים סינאנתרופיים אובליגטוריים לחברות הצמחים הטבעיות. הטיפול בקוטלי-עשבים בצידי הדרכים והשקאת שטחים חקלאיים וגינות בקיץ יוצרים בתי-גידול פתוחים עם מים זמינים ללא תחרות של הצמחים המקומיים. חדירת צמחים המתאימים לבתי-גידול חדשים בהם יש מים זמינים בקיץ, מתקיימת כבר עשרות שנים ותמשיך להתקיים כל זמן שבתי-גידול אלה יתקיימו. השנה אספנו בארץ עוד 2 מיני כלוריס, 2 מיני אמבורסיה, 2 מיני דוחן, וכן בת-יבלית וכסיה אשר עדיין לא הוגדרו ואיננו יודעים מהיכן הגיעו לארץ.

הצומח בצידי דרכים מרוססות בשפלה - הרכב מינים בעקבות הריסוס

דניאל לוי, אבינועם דנין

המחלקה לבוטניקה, האוניברסיטה העברית, ירושלים

הצמחים המופיעים בצידי דרכים מוכרים ברובם כעשבים רעים בחקלאות. הדברת העשבים בצידי דרכים הופכת את צידי הדרכים לבית-גידול המכיל עשבים המתחמקים מריסוס או עמידים לו. בעבר ריססו את צידי הדרכים באטרזין וסמזין בלבד. כתוצאה מכך, התרבו בשולי הפס המרוסס דגניים רב-שנתיים כגון זקן שעיר, זורת ארם צובא, זיפנוצה מחוספסת, זקנונית הטבעות, בעלי יכולת מטבולית לפרק הרביצידיים אלו.

כיום משתמשים בתערובת של הרביצידיים ויתרון זה, של יכולת לפרק אטרזין וסמזין, נחלש. הריסוס ניתן בחודשים דצמבר-ינואר, תקופה שבה מתרחשת עיקר הנביטה. ריסוס משלים ניתן באתרים משובשים במאי-יוני. שני טיפוסים צמחים מתחמקים מההדברה. טיפוס ראשון הוא של צמחים רב-שנתיים הנובטים מוקדם. בעת הטיפול הם מגיעים לגודל מספיק בו הריסוס איננו משמיד אותם לחלוטין והם מתאוששים ומתחדשים (רב-שנתיים בוגרים לא מושמדים מריסוס).

טיפוס שני הוא של צמחים חד-שנתיים בעלי תחום זמן רחב של נביטה, על פי רוב אלה הם חד-שנתיים הפעילים בקיץ, ומצליחים לנבט לאחר שפגה השפעת הריסוס. הקדמת מועד הריסוס מקטינה את התבססות הרב-שנתיים אך מגדילה את התחמקותם של חד-שנתיים קיציים, כתוצאה מכך גדל השיבוש בשטח. איחור במועד הריסוס משפר את סיכויי ההתבססות של הרב-שנתיים ומקטין את התחמקות החד-שנתיים וכתוצאה מכך השיבוש בשטח קטן. זוהי תוצאה זמנית בלבד מכיוון שרב-שנתיים מתווספים משנה לשנה.

הריסוס כיום בצידי הדרכים בחומרים הנפוצים בשימוש בחקלאות יוצר באופן כזה בית-גידול לעשבים המתחמקים מריסוס. זהו בית-גידול הנמצא בסמוך לכל שטח חקלאי ומשמש מקור זרעים מרוכז של צמחים הקשים לדברה.